

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№8

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB[®]
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

OpenAIRE

ROAD

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

BASE

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Crossref

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 866 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 1-avgustda ruxsat etildi.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayeich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Smart-logistika texnologiyalarini joriy etish orqali oziq-ovqat mahsulotlarini yetkazib berish tizimini optimallashtirish (Toshkent viloyati misolida).....	14
Mavlanov Sobirjon Pardabayevich	
Tijorat banklarida korporativ boshqaruvning xalqaro tamoyillari asosida boshqaruv sifatini oshirish	20
Sattarov Umirzoq	
Современные банковские продукты	24
Хужамуратов Аббос Мардонович	
Amerika qo'shma shtatlarining ijtimoiy himoya tizimi.....	29
Abdullayeva Sayyora Aleksandrovna	
Совершенствование рынка услуг высшего образования как фактор повышения занятости населения в условиях цифровой экономики.....	33
Ибрагимов Тимур Ибодуллаевич, Асланова Дилбар Хасановна	
Iqtisodiy fanlarni o'qitishda interaktiv metodlarning qo'llanilishi va ularning samaradorligi.....	39
Kabulov Baxram Kuzibaevich	
Korxonalarda raqobat razvedkasi tizimlarini rivojlantirishda innovatsion raqamli texnologiyalarining o'rni.....	45
Tursunxo'jayev Sardor Jamoliddin o'g'li	
O'zbekiston banklarida sun'iy intellekt foydalanish samaradorligini oshirish.....	51
Kamolov Sardorbek Davlatjon o'g'li	
Agrar korxonalar xo'jalik faoliyatida risklarni boshqarish bo'yicha samarali boshqaruv qarorlarini qabul qilishning metodologik asoslari.....	59
Baymirzaev Dilmurod Nematovich	
Основные направления инвестиционной политики Узбекистана в соответствии со стратегией-2030	66
Исомов Б. С.	
Tashish va saqlash xizmatlarini ko'rsatuvchi korxonalarda raqamli texnologiyalardan foydalanish holati.....	70
Rajabov Orzujon Mamasoliyevich	
Ijtimoiy infratuzilmani modernizatsiya qilishda DXSHning o'rni: madaniyat va sport sohasida imkoniyatlar	78
Baykalonov Jalil G'aybulloyevich	
Анализ состояния и перспективы развития активного и спортивного туризма в Узбекистане.....	93
Бойко Фарида Чингисовна, Ивонина Наталья Викторовна	
Переоценка и фальсификация стоимости имущества: международные практики, риски и пути решения.....	99
Мансурова Сайёра Бахтияровна	
Hudud sanoati tarkibiy o'zgarishlarini prognozlash usuli.....	106
Djumayev Farrux Toshmurotovich	
Углеродный след и декарбонизация промышленности Узбекистана: роль возобновляемой энергетики и международный опыт	111
Авезова Нилуфар Раббанакуювна, Ощепкова Эльвира Ахтемовна, С.М. Махмудов, А.А. Холиков, Авезова Нилуфар Раббанакуювна	
The process of developing startups based on management principles	119
Ilxamov Azizbek Yodgor o'g'li	
The impact of economic policy on non-performing loans: the case of Uzbekistan.....	126
Jalalov Mashkhurbek Gaybullo ugli	
Основные направления инвестиционной политики Узбекистана в соответствии со стратегией-2030	134
Исомов Б. С.	

Ko'p kvartirali uylarni boshqaruv organlari tomonidan aholiga sifatli xizmat ko'rsatishni qo'llab quvvatlashni takomillashtirish	138
Umarov Begzodbek Jaloldinovich	
O'zbekistonda iqtisodiyotni innovatsion rivojlantirishning institutsional asoslari.....	143
Fayzullayev Jonibek Negmatullayevich	
Davlat - xususiy sheriklik loyihalarining samaradorligini oshirish.....	150
Tursunov Imomnazar Egamberdiyevich, Hamroyev G'ayratjon Sultonovich	
O'zbekiston sug'urta bozorida hayot sug'urtasi xizmatlarining rivojlanish tendensiyalari va istiqbollari.....	155
Bazarov Zakir Xonqulovich	
Tijorat banklari likvidligini tartibga solish yo'llari.....	160
Tursunpo'latov Sohbnazar Kasimjon o'g'li, Nomozova Mohinur Maxmud qizi	
Atrof-muhit ifloslanishini kamaytirishda yashil moliya vositalarining roli: xalqaro tajriba va O'zbekiston imkoniyatlari	163
Yuldasheva Madina Tohir Qizi	
Geofazoviy ma'lumotlar asosida hududlarning farovonlik darajasini aniqlash	173
Toymasov Zufarjon Zokir o'g'li	
Методы и критерии оценки эффективности конкурентоспособности предприятия	179
Кучаров Абдор Сабижанович, Бобожонов Азиз Бабаханович, Алижанова Камила Тохир кизи	
Korxonalarda innovatsion jarayonlarni boshqarishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish.....	187
Narbeyeve Dilnoza Darvishaliyevna	
Development of entrepreneurship in Uzbekistan: management strategies in the context of economic reforms	192
Ibragimova Saida Ilkhomovna	
Aloqa korxonalari xizmat faoliyatida diversifikatsiya qilishning ilmiy baholash usullari va ulardan foydalanish.....	197
Tursunova Mastura Taxirovna	
Developing effective marketing strategies for tourism development in Uzbekistan	204
Fayzullayev Nodirbek Baxtiyor o'g'li	
Yakka tartibdagi tadbirkorlarni soliqqa tortish mexanizmlarini takomillashtirish masalalari.....	208
Yuldashev Yashnarjon Xolmirzayevich	
Yoshlar sanoat va tadbirkorlik zonalarida investitsiya loyihalarini bank kreditlari orqali moliyalashtirish.....	212
Jamalova Dilnoza Egamberdiyevna	
Цифровизации системы стратегического управления предприятий нефтегазовой отрасли Республики Узбекистан.....	217
Азимов Кабул	
Индекс устойчивости региона против бедности (poverty resilience index – pri): на примере бухарской области Республики Узбекистан (2024)	223
Мухамедова Мадинабону Мехридиновна	
Экономические аспекты внедрения цифровых технологий в полиграфии.....	230
Юсупхужаева Шахноза Музаффар кизи	
Mintaqalararo iqtisodiy hamkorlikni shakllantirish va barqaror rivojlantirishning ilmiy-nazariy asoslari.....	233
Sattorov R. A.	
Web3'da real vaqt ma'lumot sinxronizatsiyasi — tarmoqdagi kechikishlar va ularni kamaytirish texnologiyalari.....	240
Raimov Ulugbek Yorqinbek o'g'li	
Tijorat banklarining likvidligini tartibga solish amaliyotining dolzarb masalalari	246
Sayfutdinov Bobur Nodirovich	
Tijorat banklarining investitsion jozibadorligini oshirish yo'llari.....	255
Yuldoshev Otabek Jovli o'g'li	

Tijorat banklarining investitsion faolligini oshirish yo'llari.....	261
Ortiqov Sidiqjon Xolmurodovich	
Innovatsion yondashuvlar orqali davlat xaridlarida iqtisodiy samaradorlikni oshirish	266
Kurbonbekov Sardorbek Ravshanovich	
Hududlarda barqaror rivojlanish nazariyalarining sanoat korxonalari faoliyatiga ta'siri	270
Sadriddinov Baxtiyor Shamsiddin o'g'li	
Turizm platformalarining raqobatbardoshligini oshirishda zamonaviy kontent va raqamli marketing strategiyalarining integratsiyalashgan yondashuvi.....	277
Dadamirzayev Sarvarbek Ulug'bek o'g'li	
Bank xizmatlarida innovatsion texnologiyalarni kengaytirish yo'nalishlari.....	283
Almosova Shohista Jobirovna	
Модели организации казначейства в ведущих стран мира.....	288
Сагдиев Равшан Сайфуллаевич	
Paxta-to'qimachilik klasterlari faoliyatini nazariy jihatlar va rivojlantirish yo'llari.....	302
B.Sh.Shadmanov	
Qurilish sanoatini rivojlantirishda tabiiy resurslardan kompleks foydalanishning ahamiyati.....	307
Yuldasheva Mexrunisa Kasimjan qizi	
Yangi O'zbekistonning "Yashil" iqtisodiyoti: qiyosiy tahlilning asosiy tendentsiyalari	313
Ro'ziyeva Dilfuza Toshmurovna	
Oliy ta'limda raqamli texnologiyalarning muammolari va uni bartaraf etish yo'nalishlari.....	318
Abduraxmanova Malika Abdujaparovna	
Namangan viloyatining Farg'ona vodiysi qo'shni hududlari bilan iqtisodiy hamkorligining hozirgi holati va rivojlantiruvchi omillari	323
Sattarov R.A.	
Desentralizatsiyalangan ma'lumot almashish protokollari: IPFS, Filecoin va Arweave tahlili	328
Raimov Ulugbek Yorqinbek o'g'li	
Transport xizmatlari ko'rsatish biznes-jarayonlarini raqamli transformasiya talablari asosida takomillashtirish.....	333
Komilov Asror Akmalovich	
Empowering the Future: Assessing the Role of Automation, Internet of Things (IoT), and Demand Management in Enhancing Energy Efficiency of Smart Grids.....	338
Khakimjanova Surayyo Khabibullayevna	
Ta'lim jarayonida sun'iy intellektdan foydalanish tajribalari (xalqaro va mahalliy misollar)	345
Madaminov Shoxruxbek Ma'rufjon o'g'li	
Zamonaviy sharoitlarda uy-joy fondini boshqarishning moliyaviy mexanizmini takomillashtirish	352
Inoyatova Durdona Shoxaydarovna, Karimova Aziza A'zamiddin qizi	
Mijozlar tajribasini yaxshilashda raqamli integratsiya strategiyalari: "O'zbektelekom" AK tajribasi.....	358
Islamov Javlon Rasulovich	
Tijorat banklari orqali jinoiy yo'l bilan olingan daromadlarni legallashtirishga qarshi kurashish mexanizmlari.....	361
Rustamov Sunnatillo Rustamovich	
Yashil iqtisodiyot barqaror rivojlanish omili sifatida: Yevropa tajribasi.....	368
Turobjanov Murodjon Maxammadjanovich	
Ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikka erishishda kichik biznes va mahalla hamkorligi modellarini takomillashtirish	373
Murotov Nodir Xujamqulovich	
Xalqaro moliya institutlarining O'zbekiston bank sektori va iqtisodiyotiga ta'siri: YETTB faoliyati misolida tahlil.....	378
Alimov Azizbek Alievich	
Bankrotlik xavfini tahlil qilish modellari.....	386
Nasiriddinov Bahouddin Nuriddinovich	

Xizmat ko'rsatish korxonalarida sifat va samaradorlikni oshirishni takomillashtirish yo'llari.....	393
Burxonova Nargiza Mirshohid qizi	
Iqtisodiyotni modernizatsiyalash jarayonida bank tizimi islohotlari va ularni boshqarish strategiyalari.....	400
Hamroyev Xurshid Jalilovich	
“Temir yo'l transportida MHXSni joriy etishning ahamiyati va milliy standartlar bilan taqqoslama tahlili”	405
Babaxalov Norbo'ta Eshnazarovich	
Banking and financial services in the process of economic development digitalization and its advantages and security of the process	409
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, Baxanurov Oqil Odil og'li	
Kichik biznesda moliyaviy barqarorlikni ta'minlashdagi asosiy muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari.....	416
Abduvosit Omonboyev	
“Futurologiya va mintaqaviy iqtisodiy transformatsiya: Markaziy Osiyoda O'zbekistonning strategik senariylari”	421
Siddiqov Abdusalom Abdumalikovich	
Kichik biznes subyektlarini bank kreditlari orqali qo'llab-quvvatlashning rivojlangan xorijiy davlatlar tajribalari.....	425
Irgasheva Nigora Akbarovna	
Туристская мобильность стран персидского залива как устойчивый и перспективный источник въездного туризма в Узбекистан	434
Додиев Феруз, Голышева Елена Вячеславовна	
Turistik erkin iqtisodiy zonalarda investitsiya loyihalarini amalga oshirish: Imkoniyatlar, muammolar va istiqbollar	443
Xoliqov Dostonbek Rustam o'g'li	
Oliy ta'limda davlat-xususiy sheriklik: moliyalashtirish modelini modernizatsiya qilish yo'nalishlari.....	449
Bozorov Alisher O'zimurotovich	
Xalqaro raqamli intergatsiya, raqamlashtirish sharoitida tijorat banklari faoliyati tahlili	455
Turapov Bahromjon Alisher o'g'li	
To'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar – iqtisodiyot taraqqiyotining muhim omili.....	461
Mamatkulova Nodira Maxkamovna	
Davlat xaridlari ishtirokchilarining elektron-skoring tizimi.....	465
Mamasoliyev Abrorbek Abdug'ani o'g'li	
Qishloq xo'jalik korxonalarida melioratsiya xarajatlari xisobining muammolari va yechimlari.....	469
Baxriev Muxiddin Sheralievich	
O'zbek banklarining xarajatlar samaradorligini stoxastik chegara modelida baholash	481
Xannayev Sherzod	
Практические подходы к выявлению и оценке налоговых рисков на основе сегментации деятельности налогоплательщиков	490
Голубова Ольга Сергеевна, Элбаева Мукаддас Рашидовна	
Iqtisodiyot tarmoqlarida investitsiyalardan samarali foydalanishni tashkil etish chora-tadbirlari va investitsiyalarni jalb qilish istiqbollari.....	496
No'monjonova Muazzam Maxbubjon qizi	
Empowering the future: The impact of automation, iot, and demand management on energy efficiency in smart grids.....	501
Khakimjanova Surayyo Khabibullayevna	
Institutsional o'zgarishlar sharoitida aholi daromadlari tarkibining oshishi va daromadlar tengsizligini kamaytirishning istiqbolli yo'nalishlari	508
Ergasheva Nafisa Baxridinovna	
Международные индексы, определяющие цифровое развитие страны	513
Талъатова Диёра Боходир кизи	

Sog'liqni saqlash sohasida davlat-xususiy sheriklik instituti orqali investitsiya loiyhalarini moliyalashtirishda moliyaviy-iqtisodiy samaradorligini baholash metodologiyasi	517
Karabayev Sanjar Abdusamatovich	
Управление качеством в технологических стартапах: Баланс между скоростью и надежностью	527
Хамидуллина Гульнора Рафкатовна, Раджабов Темур Рустамович, Носиров Илхом Аббосович	
Namangan viloyatida iqtisodiy integratsiyani jarayonida eksport va import operatsiyalarining tahlili	535
Adashev Azimjon O'rinboyevich	
Korxonalarda kadrlar tayyorlash ijrosidagi mavjud muammolar va kadrlar siyosatining takomillashtirib borish xususiyatlari	541
Mamatqulov Rustam Muxammadkarimovich	
Yashirin iqtisodiyot tushunchasi, turlari va shakllanish omillari hamda uning iqtisodiyotga ta'siri.....	546
Malikov Abdulaziz Toxirjon o'g'li, S.A. Zakirova	
The purpose of assessing a person's entrepreneurial capacity is to classify their quality characteristics	562
Mansur Matkarimov, Qaxramon Madraximov, Sherjon Sherjonov, Jahongirbek Nurjonov	
Challenges in enhancing the efficient use of economic resources in agriculture within an innovative economy framework.....	568
Nodira Abdullayevna Eshquvattova	
Оценка эффективности существующих методов стратегического управления проектами	573
Мансурова Севара Мансуровна	
Создаются благоприятные условия для индивидуальных предпринимателей и самозанятых лиц	577
Батыров Фархад Бакитович	
Sug'urta kompaniyalarining moliyaviy barqarorligini oshirish metodologiyasini takomillashtirish yo'llari.....	593
Haqberdiyev Bekzod O'ktamovich	
Toshkent viloyatida metal bozorining rivojlanishi va unda kichik biznesning o'rni	600
Musayeva Shoirazimovna	
Mechanisms for ensuring employment in the services sector through the development of small business and private entrepreneurship.....	606
Turabekov Sokhibjon Sherboy ugli, Abdukhalikov Ulugbek Abdukhalikovich	
Tijorat banklarini raqamlatirish sharoitida inson resurslarini boshqarishning innovatsion yondashuvlari (BRB misolida)	611
Azimov Asrorjon Muzaffarjonovich	
The importance and current state of accounting and auditing of liabilities in enterprises	616
Khaliqnazarova Gulnaz Jalgasbay qizi	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikda xotin-qizlarning barqaror bandlik darajasining ekonometrik tahlili.....	622
Xoliyorova Shoxista Qahramon qizi	
Moliyaviy bozor ishtirokchilari faoliyatini samarali boshqarishda innovatsion moliyaviy vosita va metodlarning qo'llanilishi.....	627
Hotamqulova Madina Sanjar qizi	
Oliy ta'limga investitsiya kiritishning asosiy shakl va mexanizmlari	631
Almardanov Ulug'bek Qudrat o'g'li	
"Yashil" iqtisodiyotning metodologik asoslari.....	635
Babakulov Bahromqul Mamatkulovich, Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, Boymurodov Jonon Komiljonovich	
O'zbekiston sharoitida davlat xaridlarini yanada rivojlantirish istiqbollari	641
Turganbaev Nursulton Bayram uli	

Tijorat banklarida jismoniy shaxslarga ko'rsatiladigan xizmatlar raqamli transformatsiyaning joriy holati tahlili	645
Qurbonov Alisher Samadovich	
Инновационные формы сотрудничества образования и индустрии для формирования компетенций в сфере устойчивого туризма: Опыт и перспективы Узбекистана.....	653
Бухарова Нигора Газиевна	
Muzey sohasida tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlar nazariyasi va ularni madaniy meros va muzeyshunoslik sohasiga tatbiq etish	657
Asadova Nigora Mehridin qizi	
Internet banking adoption in Uzbekistan	661
Karimov Erkin Yusubovich	
Elektron tijorat O'zbekiston va Xitoy raqamli iqtisodiyotini rivojlantirish drayveri sifatida	665
Samedinov Timur Selyametovich	
Yuridik shaxslar birlashuvi orqali amalga oshiriladigan xufyona soliqlardan qochish sxemalarini moliyaviy instrumentlar bilan bartaraf etish yo'llari	671
To'rayev Dilshod Xasanovich	
O'zbekiston shahar ekoturizmida raqamli egizak texnologiyalarining iqtisodiy potentsiali	683
Esonboyev Baxodir Bakir o'g'li	
Yengil sanoatni rivojlanishtirishning mintaqaviy xususiyatlari	687
Fuzaylov Sarvar Abdusamatovich	
Tijorat banklarining depozit siyosatiga ta'sir qiluvchi omillar	693
Komilova Mukammal Shavkatovna	
Tadbirkorlik subyektlari faoliyatini mikromoliyalashtirish bilan bog'liq muammolar	697
Tojiyev Javlonbek Rustamovich	
Ishbilarmonlik muhitini baholashning metodologiyalari tahlili	704
Nabieva Nilufar Nabi qizi	
Jismoniy shaxslarning daromadlariga deklaratsiya asosida soliq solish mexanzmini takomillashtirish	715
Ibragimov Zafar Ismailovich	
Yashil marketing yordamida moda sanoatida mijozlar ehtiyojini samarali qondirish.....	723
Xalilova Nafisa Komilovna	
Targetlangan iqtisodiy siyosat orqali kambag'allikka qarshi kurash	727
Baratov J.N.	
Globallashuv sharoitida O'zbekiston iqtisodiyotining modernizatsiyasi va strategik rivojlanish yo'nalishlari	733
Ibrohimov Boburmirzo Baxtiyor o'g'li	
Sug'urta kompaniyalarining innovatsion faoliyati tahlili va moliyalashtirish samaradorligini aniqlash yo'nalishlari	738
Baxronova Shaxodat Baxshuloyevna	
Yo'lovchi tashish sohasida autsorsingni qo'llash istiqboli	744
Kaxarova Nilufar Yerkinjovna	
Ta'lim klasterlari faoliyatining barqaror taraqqiyotdagi o'rni.....	748
Imamova Nilufar Asamutdinovna	
Xizmatlar eksportini rivojlanishining zamonaviy tendensiyalari.....	753
Alixonov Mirzoulug'bek Pahlavonjon o'g'li	
O'zbekistonda suv resurslaridan oqilona foydalanishda soliq mexanizmlari ta'sirini oshirish masalalari	759
Boymurotov Sodiq Rozziqovich	
Влияние состояния матери и факторов среды на развитие аллергии у детей грудного возраста.....	766
Закирова Бахора Исламовна	
Роль стандартов устойчивого развития МСФО в трансформации экономики тюркских стран	771
Маткаримов Давронбек Матякубович	

Sanoat korxonalarining atrof-muhitga ta'sirini baholashda iqtisodiy mexanizmlarni takomillashtirish	776
Sarvinov Alisherovna Radjabova	
Neft-gaz sanoatida amalga oshirilayotgan investisiya loyihalarida mahalliy kontent ulushini oshirish masalalari	779
Umurzakov Jamoliddin Sherbekovich	
Sanoat korxonalarida mahsulot raqobatbardoshligini oshirish yo'nalishlari	784
Naimxonov Ma'rufxon Zokirxon o'g'li	
Qishloq xo'jaligi korxonalari monitoringida raqamli texnologiyalardan foydalanishda xorij tajribasi	788
Yusupov Nizomiddin Ro'zimurod o'g'li	
Mintaqa sanoat korxonalarining strategik marketing faoliyatining tahlili	793
Kaytboyeva Nigora Bakmatovna	
Soyabon bandlarining xorijiy investorlarni himoya qilish uchun O'zbekiston huquqiy tizimiga integratsiyalashuv zaruriyati	805
Alisherova E'zoza, N.X. Rahmonqulova	
Tadbirkorlik subyektlarini kreditlashda tijorat banklari faoliyatining zamonaviy yondashuvlari	812
Urinboyev Abrorbek Maxmudjonovich	
Temir yo'l vokzallarida qo'shimcha xizmatlarni tashkil etishni samaradorligini oshirish yo'llari	817
Iskandarov Kudrat Shuxratovich	
Tijorat banklari tomonidan kreditlash mexanizmining ilmiy jihatlar va nazariy yondashuvlari	822
Kaxxarov Ulug'bek Xalmatovich	
Международная правосубъектность МНПО: институционализация влияния неправительственных организаций в формировании международных экологических и экономических норм	827
Хидоятлов Бурхон Ғайрат ўғли, С.М. Адилходжаева	
Yengil sanoat korxonalari mahsulotlarini narxlashtirish strategiyalari	831
Ravshanbekov Oybek Rustambek o'g'li	
Yevropa ittifoqi va markaziy osiyo mamlakatlaridagi soliq siyosatining inklyuziv rivojlanishdagi o'rni va omillarining qiyosiy tahlili	837
Hakimov Feruz Xurshid o'g'li	
Mintaqa turizmini rivojlantirishda raqamli marketing vositalaridan mijozlar qoniqishini kompleks baholash uslubi	846
Ilhamova Zarnigor Po'latjon qizi	
Mintaqaviy eksport samaradorligiga innovatsion yondashuvlarning ta'sir omillarini tadqiq etish	851
Ibadullayev Ergash Baqturdiyevich	
Buxoro viloyatida ichki turizmning hozirgi holati va istiqboldagi rivojlanish yo'llari	857
Azimov Otabek Xudayberdievich	
Tashqi bozorlarga integratsiyalashuv jarayonlarining mintqa iqtisodiyotining o'sishga ta'siri bo'yicha qarashlar	862
Ozodova Farida Zarif qizi	

TASHQI BOZORLARGA INTEGRATSIYALASHUV JARAYONLARINING MINTAQA IQTISODIYOTINING O'SISHGA TA'SIRI BO'YICHA QARASHLAR

Ozodova Farida Zarif qizi

Urganch Ranch texnologiya universiteti
Iqtisodiyot kafedrası stajor-o'qituvchisi,
Osiyo xalqaro universiteti tayanch doktoranti
Email: feya7589@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada tashqi bozorlarga integratsiyalashuv jarayonlarining mintqa iqtisodiy o'sishiga ta'siri yoritiladi. Shuningdek, maqolada bozor integratsiyasining iqtisodiy o'sishga bo'lgan ijobiy va salbiy ta'sirlari yuzasidan xorijiy olimlarning fikr va mulohazalari tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: iqtisodiy integratsiya, iqtisodiy o'sish, tashqi savdo, konsepsiyalar, mintaqaviy iqtisodiyot, bozor, siyosat, savdo, strategiya, tizim.

Abstract: In this article, it is looked through the impact of the processes of integration into foreign markets on the economic growth of the region's economy. The article also outlines the opinions and opinions of foreign scientists on the positive and negative effects of market intgeration on economic growth.

Key words: economic integration, economic growth, foreign trade, concepts, regional economy, market, policy, trade, strategy, system.

Аннотация: В данной статье рассматривается влияние интеграционных процессов на внешние рынки на экономический рост экономики региона. В статье также излагаются мнения и мнения зарубежных ученых о положительном и отрицательном влиянии рыночной интеграции на экономический рост.

Ключевые слова: экономическая интеграция, экономический рост, внешняя торговля, концепции, региональная экономика, рынок, политика, торговля, стратегия, система.

KIRISH

Tashqi bozorlarga integratsiyalashuv uzoq yillardan beri mintaqaviy iqtisodiy o'sishning asosiy harakatlantiruvchi kuchlaridan biri sifatida qaraladi [1]. Globallashuv jarayonining jadal sur'atlarda rivojlanib borishi mamlakatlar o'rtasidagi aloqalarni mustahkamlab, ularning mavjud iqtisodiy ustunliklaridan samarali foydalanishiga, ishlab chiqarish va taqsimot tizimlarini takomillashtirishiga zamin yaratdi [2]. Natijada mamlakatlar dunyo bozorlariga chiqish va o'z mahsulotlarini yangi hududlarga yetkazib berish imkoniyatiga ega bo'ldi [3].

Tashqi bozorlarga integratsiyalashuv bir qator sezilarli ijobiy ta'sirlarni keltirib chiqaradi:
sanoat rivojlanishi;
chet el investitsiyalarining kirib kelishi;
yangi ish o'rinlarining yaratilishi va boshqalar [4].

Tashqi bozorlarga integratsiyalashuvning ta'sirini aniqlashda savdo siyosati, mintaqaviy iqtisodiy tuzilma va jahon iqtisodiyoti bilan integratsiyalashuv darajasi kabi omillar muhim ahamiyatga ega [5]. Hukumatlar tomonidan joriy etilgan savdo siyosatlari, masalan bojxona to'lovlari (tariflar), kvotalar yoki erkin savdo bitimlari, tovarlar va investitsiyalarning chegaralar orqali harakatlanishiga ta'sir ko'rsatadi. Bu esa, o'z navbatida, mintaqaning xalqaro savdodan qancha foyda olishini belgilab beradi [6].

Tashqi bozorlarga integratsiyalashuvning mintaqaviy barqarorlikka ta'sirini aniqlashda mintaqaviy iqtisodiy tuzilma ham muhim ahamiyat kasb etadi. Masalan, kuchli sanoat sohalariga ega mintaqalar global bozor o'zgarishlariga moslashishda kengroq imkoniyatga ega bo'ladi. Aksincha, faqat bir nechta asosiy sohalarga tayanadigan mintaqalar iqtisodiy tebranishlarga ko'proq moyil bo'ladi [7]. Shuningdek, mintaqaning global iqtisodiyot bilan qay darajada integratsiyalashgani ham tashqi bozorlarga integratsiyalashuvning natijalarini

belgilaydi. Xalqaro infratuzilmasi va iqtisodiy aloqalari rivojlangan mintaqalar ko'proq foyda olish imkoniyatiga ega bo'lishadi [8]. Shu bilan birga, xalqaro bozorlarga haddan tashqari tayanish va global iqtisodiy o'zgarishlarga yuqori darajada bog'liqlik kabi salbiy oqibatlar ham mavjudligini inobatga olish zarur [9].

Tashqi bozorlarga integratsiyalashuvning mintaqa iqtisodiyotiga ta'siri mavjud tadqiqotlarda yetarlicha o'rganilmagan. Ko'pchilik ilmiy izlanishlar iqtisodiyotning milliy yoki global miqyosdagi ta'sirlariga qaratilgan bo'lib, mintaqaviy o'zgarishlar bo'yicha tahlillar nisbatan kam amalga oshirilgan. Iqtisodiy tuzilmalardagi farqlar va mahalliy siyosat xususiyatlari tashqi bozorlarga integratsiyalashuvning har bir mintaqaga qanday ta'sir qilishini ifodalaydi [10].

Har bir mintaqada sanoat tuzilmasi, ishchi kuchining mehnat salohiyati va malaka darajasi, mehnat ko'nikmalari, infratuzilma hamda mahalliy hukumat siyosatlari kabi iqtisodiy omillar mavjud bo'lib, ular tashqi bozorlarga integratsiyalashuv jarayonlarini shakllantiradi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Bozor integratsiyasining mintaqaviy iqtisodiy o'sishga ta'siri turli nazariy yondashuvlar orqali izohlangan. Yangi iqtisodiy geografiya nazariyasida korxonalar va sanoat tarmoqlarining bir hududda to'planishi samaradorlikni oshirishi ta'kidlanadi. Ularning yaqin joylashuvi transport va tashish xarajatlarini kamaytiradi, innovatsiyalar esa tajriba almashish orqali yuzaga keladi. Hududlararo ta'sir nazariyasi bo'yicha esa bir hududning iqtisodiy yuksalishi qo'shni hududlarga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Bozor integratsiyasi bu jarayonda to'siqlarni kamaytirib, resurslarning samarali taqsimlanishiga yordam beradi. Iqtisodiy o'sish modeli tarafdorlari esa integratsiya natijasida ishlab chiqarish omillari erkin harakatlanishi va ishlab chiqarish tarmoqlarining kengayishi hududlarda iqtisodiy yuksalishga olib kelishini ta'kidlashadi.

Olimlarning tadqiqotlari ham ushbu nazariyalarni amaliy jihatdan qo'llab-quvvatlaydi. Masalan, Waltz umumiy muvozanatli o'sish modeli asosida bozor integratsiyasi iqtisodiy o'sishni tezlashtiruvchi omil bo'lishini ko'rsatadi. Unga ko'ra, o'sish sur'atlari integratsiyani harakatlantiruvchi omillarga bog'liq bo'lib, ijobiy ham, salbiy ham bo'lishi mumkin. Dirkning empirik tadqiqotlari mintaqaviy bozor integratsiyasi savdo va investitsiyalarni kengaytirish orqali hududlar o'rtasidagi iqtisodiy tafovutlarni kamaytirishini ko'rsatadi. Shuningdek, Opera, Stonica va Orlowski nazariy va empirik tahlillarida integratsiyaning chuqurlashuvi kapitalning erkin harakatlanishini ta'minlashi, kapital taqsimotini yaxshilashi hamda moliyaviy xatarlarni kamaytirishi natijasida iqtisodiy o'sishni qo'llab-quvvatlashini ta'kidlaydi.

Xulosa qilib aytganda, bozor integratsiyasi haqidagi nazariy yondashuvlar ham, empirik tadqiqotlar ham uning mintaqaviy iqtisodiy o'sishga ko'p hollarda ijobiy ta'sir ko'rsatishini ko'rsatmoqda. Integratsiya ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi, hududlararo tafovutlarni kamaytiradi va iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlaydi. Shu bilan birga, ta'sir ko'lamini va natijasi integratsiya jarayonini harakatlantiruvchi omillarga bog'liq bo'lib, u turli sharoitlarda farqlanishi mumkin.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda tashqi bozorlarga integratsiyalashuv jarayonlarining mintaqaviy iqtisodiy o'sishga ta'siri turli nazariy va amaliy qarashlar asosida empirik tahlillar orqali o'rganilgan. Tadqiqot jarayonida mavzuning mohiyatini ilmiy va uslubiy nuqtayi nazardan yoritishda dialektik va tizimli yondashuvlar, qiyosiy va solishtirma tahlil hamda guruhlash usullari qo'llanilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Bozor integratsiyasida kichik bozorlar birlashadi. Bu holat resurslardan samarali foydalanish hisobiga yuz beradi. Shu bilan birga, innovatsiya va savdo imkoniyatlari kengayib, mintaqada iqtisodiy o'sish kuzatiladi.

Bozor integratsiyasining iqtisodiy o'sishga ta'siri masalasida iqtisodchi olimlar ikki guruhga ajraladi. Birinchi guruh bozor integratsiyasi iqtisodiy o'sishni rag'batlantiradi, deb hisoblaydi, ikkinchi guruh esa uning ta'siri ahamiyatsiz ekanini ta'kidlaydi.

Bozor integratsiyasining iqtisodiy o'sishga ijobiy ta'sirini asoslovchi nazariyalar ushbu nuqtayi nazarni quyidagi omillar bilan izohlaydi:

- a) bozor integratsiyasida bozorlarning birlashishi resurslar almashinuvini yaxshilaydi va ularning taqsimlanish samaradorligini oshiradi;
- b) hududlar o'rtasida mahsulotlar almashinuvi tajriba va ko'nikmalarni kengaytiradi, natijada yangi texnologiyalar kirib keladi;
- c) bozor integratsiyalashuvi ishlab chiqarishni shakllantirish uchun zarur bo'lgan resurs va mahsulotlarni bir hududda (birlashgan bozorda) topish imkonini yaratadi, bu esa sanoatning markazlashuviga olib keladi;
- d) savdo hajmi ortadi va investitsiyalar oqimi kuchayadi (1-jadval).

1-jadval. Bozor integratsiyasining mintaqaviy iqtisodiy o'sishga ijobiy ta'sirini qo'llab quvvatlovchi birinchi guruh nazariyalar

Nazariya nomi	Tarafidorlar	Nazariyaning asosiy mazmuni
Yangi iqtisodiy geografiya (NEG)	Willett, Lang, Deleuze, Guattari, Eriksson, Fanon, M. Kühn ¹	Korxona va sanoat tarmoqlarining bir joyda to'planishi iqtisodiy samaradorlikni oshiradi, korxonalar o'zaro yaqin joylashishi xomashyo va mahsulotlar tashish xarajatlarini kamaytiradi va o'zaro tajriba almashish orqali innovatsiyalar vujudga keladi [11].
Hududlararo ta'sir (Spatial Spillover)	Perroux, F. [12], Hirschman [13].	Bir hududning iqtisodiy jihatdan rivojlanishi boshqa bir hududga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Agar ular o'rtasidagi masofa yaqin bo'lsa ushbu rivojlanish yanada kuchli bo'ladi. Mintaqaviy bozor integratsiyasi hududlararo to'siqlar ta'sirini asta-sekin yo'qotadi va resurslarning taqsimlanish samaradorligini oshiradi [14].
Iqtisodiy o'sish modeli	Henrekson. M & Torstensson. J [14].	Bozor integratsiyaning natijasida hududlarda ishlab chiqarish omillari erkin harakatlanadi. Ishlab chiqaruvchi tarmoqlar kengayib iqtisodiy o'sish yuzaga keladi [15].

Iqtisodiyotda bozor mexanizmining samarali ishlashi uchun axborot almashinuvi yaxshi rivojlangan bo'lishi lozim. Bozor integratsiyasi mavjud hududlarda iste'molchilar, ishlab chiqaruvchilar va tadqiqotchilar o'rtasida yetarli darajada aloqa kanallari mavjud bo'ladi. Natijada mavjud talab tezkorlik bilan taklifga aylanadi, ilm-fanda qo'lga kiritilgan bilimlar ishlab chiqarishga tatbiq etiladi va uning asosida yaratilgan texnologik mahsulotlar bozor bo'ylab keng tarqaladi. Bu jarayon hududlarda barqaror iqtisodiy o'sishning shakllanishiga turtki beradi [16].

Shuningdek, innovatsiyalarning erkin harakati uchun integratsiyalashgan bozorlar zarur, chunki bunday bozorlarda axborot almashinuvi keng ko'lamli aloqa vositalari orqali amalga oshadi va iqtisodiy hamkorlik imkoniyatlari yanada kengayadi (2-jadval) [17].

2-jadval. Bozor integratsiyasining mintaqaviy iqtisodiy o'sishga ta'siri bo'yicha olimlarning qarashlari

Tadqiqotchi	Tadqiqot usuli	Bozor integratsiyasining iqtisodiy o'sishga ta'siri	Asosiy fikrlar va umumiy xulosalar
Waltz	Umumiy muvozanatli o'sish modeli	Iqtisodiy o'sishni tezlashtiruvchi omil	Mintaqaviy bozor integratsiyasi iqtisodiy o'sishni rag'batlantiradi; o'sish sur'atlari integratsiyani harakatlantiruvchi omillariga bog'liq; ta'siri ijobiy yoki salbiy bo'lishi mumkin [18].
Dirk	Emperik tadqiqot	Hududlar o'rtasidagi iqtisodiy tafovutni kamaytiradi	Mintaqaviy bozor integratsiyasi savdo va investitsiyalarni oshirish orqali iqtisodiy o'sishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi [19].
Opera, Stonica, Orlowski	Empirik va nazariy tahlil	Tezlashtirilgan iqtisodiy o'sishni qo'llab-quvvatlaydi	Bozor integratsiyasining chuqurlashuvi kapitalning erkin harakatlanishini ta'minlaydi, kapital taqsimotini yaxshilaydi, moliyaviy xatarlarni kamaytiradi va iqtisodiy o'sishni rag'batlantiradi [20].

Bozor integratsiyasining mintaqaviy iqtisodiy o'sishga ta'sirini ijobiy baholovchi olimlarning fikrlari ko'pligiga qaramay, ayrim tadqiqotchilar uning ta'sirini ahamiyatsiz deb hisoblashadi. Masalan, Andreas va Alexander Sharqiy Afrika bozoridagi iqtisodiy faollikni (ya'ni ishlab chiqarish, savdo va infratuzilma faoliyatini) baholash uchun "tungi yorug'lik" (night lights) indikatoridan foydalanganlar. Bu usulda kechasi yer yuzida sun'iy yo'ldosh yordamida qayd etilgan yorug'lik miqdori o'lchov birligi sifatida qabul qilingan: yorug'lik darajasi ortsa, iqtisodiy faollikning oshgani kuzatilgan.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, bozor integratsiyasi tufayli tungi yorug'lik darajasi qisqa muddat davomida ortgan, biroq bu jarayon uzoq muddatli bo'lmagan. Umumiy mintqa miqyosida ko'rsatkichlar barqarorlik kasb etmagan va ayrim hududlarda u mutlaqo ahamiyatsiz bo'lib qolgan [21].

1 <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S074301671831550X>

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib aytganda, tashqi bozorlarga integratsiyalashuvning iqtisodiy o'sishga ta'siri bo'yicha tadqiqotlar anchagina bo'lishiga qaramay, ayrim kamchiliklar saqlanib qolmoqda. Jumladan, mavjud ishlarda ma'lumotlarning noaniqligi, uzoq muddatli ta'sirlarning yetarli darajada o'rganilmaganligi hamda mintaqaviy farqlarning hisobga olinmasligi kabi masalalar ko'tarilgan. Shuningdek, integratsiyalashuvning ijobiy ta'siri har bir mamlakat va sektor uchun turlicha namoyon bo'lishi mumkinligi yetarli darajada yoritilmagan. Shu sababli kelajakda yanada chuqurroq va keng qamrovli tahlillarni amalga oshirish zarur.

Umuman olganda, tashqi bozorlarga integratsiyalashuv mintaqaviy iqtisodiy o'sishga hamda iqtisodiy barqarorlikka ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Tadqiqot davomida tahlil qilingan nazariy yondashuvlar va empirik dalillar asosida integratsiyalashuvning mintaqaviy iqtisodiyotga bo'lgan ta'siri ijobiy ekanligi, bu ko'pchilik olimlar tomonidan ham qo'llab-quvvatlanganligi aniqlandi. Tashqi bozorlarga integratsiya eksport va import munosabatlarida davlat aralashuvini kamaytirish, oldi-sotdi jarayonlarini erkinlashtirish, xususiy sektorni rivojlantirish, chet el investitsiyalarini jalb etish hamda yangi texnologiyalar va innovatsiyalarni mintaqaga olib kirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, integratsiyaning kuchayishi mintaqaviy iqtisodiyotning o'sishini tezlashtiradi, sanoat va xizmatlar sohasida ijobiy o'zgarishlar yuz beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Crescenzi, R., & Iammarino, S. (2018). Global investments and regional development trajectories: the missing links. *Transitions in Regional Economic Development*, 171– 203. <https://doi.org/10.4324/9781315143736-9>
2. Dahlman, C. (2020). Technology, globalization, and international competitiveness: Challenges for developing countries. *Industrial development for the 21st century: Sustainable development perspectives*, 29-83. <https://doi.org/10.4324/9781003095361-6>
3. Sakarya, S., Eckman, M., & Hyllegard, K. H. (2021). Market selection for international expansion. *International Marketing Review*, 24(2), 208– 238. <https://doi.org/10.1108/02651330710741820>
4. Harrison, A., & Rodríguez-Clare, A. (2020). Trade, Foreign Investment, and Industrial Policy for Developing Countries. *Handbooks in Economics*, 4039– 4214. <https://doi.org/10.1016/b978-0-444-52944-2.00001-x>
5. Golub, S.S., Hajkova, D., Mirza, D., Nicoletti, G., & Yoo, K.-Y. (2023). The Influence of Policies on Trade and Foreign Direct Investment. *OECD Economic Studies*, 2003(1), 7– 83. https://doi.org/10.1787/eco_studies-v2003-art2-en
6. Zhang, R., Zhao, J., & Zhao, J. (2021). Effects of free trade agreements on global value chain trade—a research perspective of GVC backward linkage. *Applied Economics*, 53(44), 5122– 5134. <https://doi.org/10.1080/00036846.2021.1917763>
7. Martin, R., Sunley, P., Gardiner, B., & Tyler, P. (2023). How Regions React to Recessions: Resilience and the Role of Economic Structure. *Regional Studies*, 50(4), 561– 585. <https://doi.org/10.1080/00343404.2015.1136410>
8. Venables, A. J. (2023). Winners and Losers from Regional Integration Agreements. *The Economic Journal*, 113(490), 747–761. <https://doi.org/10.1111/1468-0297.t01-1-00155>
9. Shelburne, R. C. (2010). The global financial crisis and its impact on trade: the world and the European emerging economies. *United Nations Economic Commission for Europe Discussion Papers Series*, 2, 1-3. <https://doi.org/10.18356/9789210056175>
10. Singh, T. (2020). Does International Trade Cause Economic Growth? A Survey. *The World Economy*, 33(11), 1517– 1564. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9701.2010.01243.x>
11. Krugman P. Increasing returns and economic geography. *Journal of political economy*. 1991 Jun 1; 99 (3):483–99.
12. Perroux, F. (1950). *Economic Space: Theory and Applications* Author (s): François Perroux Source: *The Quarterly Journal of Economics*, Vol. 64, No. 1 (Feb., 1950), pp. 89-104 *Economic Space: Theory and Applications*. *The Quarterly Journal of Economics*, 64(1), 89–104.
13. Hirschman. (1968). *The Strategy of Economic Development*. Yale University Press.
14. Wenqing P. Regional correlation and spatial spillovers in China's regional economic growth. *Social Sciences in China*. 2013 Aug 1; 34(3):125–39.
15. Henrekson M, Torstensson J, Torstensson R. Growth effects of European integration. *European Economic Review*. 1997 Aug 1; 41(8):1537–57.
16. Anselin L, Florax R, Rey SJ, editors. *Advances in spatial econometrics: methodology, tools and applications*. Springer Science & Business Media; 2013 Mar 9.
17. LeSage J, Pace RK. *Introduction to spatial econometrics*. Chapman and Hall/CRC; 2009 Jan 20
18. Walz U. Dynamic effects of economic integration: A survey. *Open economies review*. 1997 Jul; 8:309– 26
19. Te Velde DW. Regional integration, growth and convergence. *Journal of Economic Integration*. 2011 Mar 1:1–28.
20. Orlowski LT. Capital markets integration and economic growth in the European Union. *Journal of Policy Modeling*. 2020 Jul 1; 42(4):893–902
21. Eberhard-Ruiz A, Moradi A. Regional market integration in East Africa: Local but no regional effects?. *Journal of Development Economics*. 2019 Sep 1; 140:255–68.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 8

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>